

XVII МІЖНАРОДНИЙ СЛАВІСТИЧНИЙ КОЛОКВІУМ

(Львів, 15–16 травня 2008 р.)

15–16 травня 2008 р. відбувся черговий Міжнародний славістичний колоквіум (далі – МСК), який щорічно проводить Інститут славістики Львівського національного університету імені Івана Франка на відзначення пам'яті слов'янських першопросвітників рівноапостольних Кирила і Мефодія. З року-у-рік його престиж дедалі зростає. Про це переконливо свідчить поступове збільшення кількості вчених, які виявляють бажання взяти участь у форумі. Якщо у попередні 4–5 років кількість заявок сягала в середньому 85, то нинішній колоквіум зацікавив понад 120 славістів. Правда, реально в його роботі взяло участь близько 90 учених з 12 наукових центрів України та семи зарубіжних країн (для порівняння – у минулому році їх було 65).

Понад половину учасників колоквіуму (47 чол.) становили львів'яни. Висока активність львівських учених пояснюється двома вагомими чинниками. По-перше, наявністю у львівському університеті трьох спеціальних славістичних кафедр (слов'янської філології, польської філології та історії слов'янських країн), на яких працює понад 40 викладачів (плюс аспіранти, пошукувачі тощо), та дотичністю до славістичної проблематики учених ще деяких кафедр ЛНУ ім. І.Франка та інших львівських вищих шкіл і наукових установ гуманітарного профілю. По-друге, проведенням колоквіуму у Львові, що дає змогу тутешнім науковцям брати участь у ньому, не витрачаючи коштів на відрядження і не відриваючись від роботи.

Інші наукові осередки України були представлені таким чином: Київ – 7 учасників, Тернопіль – 4, Одеса – 3, Харків і Бердянськ – по 2, Дніпропетровськ, Рівне, Житомир, Івано-Франківськ, Чернівці, Нововолинськ – по 1. Загалом українську славістику репрезентувало понад 70 науковців – філологів, істориків, фольклористів, етнологів, мистецтвознавців, філософів. Варто зазначити, що деякі українські наукові центри (Дніпропетровськ, Житомир, Бердянськ) були представлені на колоквіумі вперше. До участі в колоквіумі долучилось 17 зарубіжних учених. Найчисленнішою була сербська делегація – до її складу входило вісім осіб. Болгарію представляли 3 науковці, Польщу – 2, Словенію, Македонію, Литву, Боснію і Герцеговину – по 1.

Традиційно колоквіум проводився у режимі пленарних і секційних засідань. Так, відбулося два пленарних (вступне і заключне) засідання. На першому з них було заслухано чотири доповіді, у яких розглядалися, в основному, теоретико-методологічні питання. Особливе зацікавлення у слухачів викликала доповідь *О.Вдовиної* (Київ), яка зосередилась на неоднозначності трактувань ученими і мислителями заслуг святих Кирила і Мефодія у визначенні напряму цивілізаційного розвитку православно-слов'янського світу, вона також спробувала оцінити як сам факт появи писемної церковнослов'янської мови, так і її утвердження у богословському та культурно-історичному контекстах. Про поширення на Русі-Україні “Кормчої книги” та її значення як стимулюючого фактора для появи у східних слов'ян власних і перекладних церковно-юридичних текстів, що були покладені в основу устрою Київської церкви та її взаємин з державою і суспільством, йшлося у доповіді *В.Любащенко* (Львів). Доповідачці вдалося встановити, що “Кормча книга” була перекладена з грецької церковнослов'янською з ініціативи сербського архієпископа Сави на Афоні за участю вихідців з Русі на початку

XIII ст., а потрапила вона на терени України завдяки посередництву болгарського деспота Якова Святослава, який був вихідцем з Галичини. *Ю.Завгородній* (Київ) на високому фаховому рівні окреслив “ієрархічну вертикаль” святих місць, якою вона постала у “Хождені” ігумена Данила. Оголосивши Єрусалим “святим місцем”, автор відповідним чином пов’язав Земний Рай – Єрусалим – через Афон та інші сакральні місця з Руською землею і конкретніше – з Києвом.

Оригінальністю відзначалась доповідь знаного сербського письменника і літературознавця *С.Дам’янова* (Новий Сад, Сербія), який на прикладі творчості видатного мислителя епохи Просвітництва Досіфея Обрадовича звернувся до актуальних проблем реценції письменства. Оскільки цей період у історії культури позначений особливою увагою до читання, що не протиставляється літературній творчості, а вважається другою складовою когнітивно-креативної практики, питання про енциклопедичні взірці творчості Досіфея набуває особливого значення. На думку вченого, нове прочитання класики в світлі сучасних літературознавчих теорій дає змогу збагатити науку новим оригінальним матеріалом для створення цілісної картини розвитку красномовного письменства.

Усі доповіді, виголошені на першому пленарному засіданні, викликали жваву дискусію, у якій взяло участь більше десяти науковців. Після цього робота перемістилась у три секції – “Мовознавства”, “Літературознавства”, “Історії та культури”, кожна з яких провела по три–чотири засідання.

На мовознавчій секції було виголошено 22 доповіді. Приблизно половина з них стосувалася питань фразеології, які домінували й на попередніх колоквиумах. Це пояснюється тим, що фразеологія є важливою складовою мовної картини світу, яка нині активно досліджується у рамках когнітивної лінгвістики.

Серед мовознавчих доповідей варто відзначити теми виступів *Д.Мршевич-Радович* (Белград, Сербія) “Фразеологія і традиційна культура” та *І.Теплякова* (Львів) “Парадокси фразеології”. Вони значною мірою мали узагальнюючий, теоретичний характер. Кілька доповідачів (*Л.Поліщак*, *В.Станкевич-Іванова*, *Ю.Сагата* – усі зі Львова, *І.Ярова* – з Одеси та ін.) зосередили свої зусилля на розкритті ролі певних компонентів у формуванні фразеологічної семантики різних слов’янських мов.

Заслужують на увагу декілька доповідей, що мали зіставний характер або були присвячені мовним контактам і впливам. Так, *Д.Семенова* (Київ) зробила порівняльний аналіз плюсквамперфекта у різних слов’янських мовах, а *І.Станойоський* (Скоп’є, Македонія) розглянув деякі аспекти інтерференційних деривацій. Про міжслов’янські мовні взаємини у контексті прикладної лінгвістики розповіла *Ц.Іванова* (В.Тирново, Болгарія). Грунтовне дослідження екстра- та інтралінгвальних чинників впливу польської мови на українську представила *Л.Гонтарук* (Львів). Надзвичайно цікавим виявилось дослідження із застосуванням анкетування студентів про стереотип поляка у мовній свідомості українців, яке провела *А.Кравчук* (Львів). До цієї теми щільно прилягала доповідь *Л.Король* (Львів), яка з’ясувала національну ідентичність учнів шкіл м. Львова з польською мовою навчання. Інші доповіді стосувалися функціонування та тенденцій розвитку окремих слов’янських мов на сучасному етапі.

Загалом робота мовознавчої секції проходила цікаво, з активним обговоренням виголошених рефератів. У ході дискусій відзначалися і певні недоліки. Це стосувалося головним чином молодих дослідників, доповіді яких подекуди страждали надмірною описовістю.

На відміну від інших секцій, літературознавча секція провела аж чотири засідання, на яких було заслухано 20 доповідей. Саме ця обставина дозволила не встановлювати

жорсткого регламенту доповідачам і виділити більше часу для дискусій. Найповніше на цьогорічному колоквіумі була представлена сербська література – їй було присвячено вісім доповідей. Про одну з них уже згадувалося, коли йшла мова про перше пленарне засідання (доповідач *С.Дам'янов*), інших торкнемося зараз. Більшість доповідачів зосередилася на новій сербській літературі. Так, *С.Владушич* (Новий Сад, Сербія) розкрив місце історії та легенди в оповіданні Б.Пекича “Мегалос Мастерас та його твір”. Про циклізацію оповідань як наративну стратегію сербських письменників Д.Кіша, Б.Пекича та Г.Петровича йшлося у доповіді *А.Татаренко* (Львів). Картина дитинства у прозових творах Г.Петровича відображена й у рефераті *С.Лич* (Белград, Сербія). Окремі аспекти творчості інших письменників характеризували *Д.Дестич* (Новий Сад, Сербія) – М.Павловича; *Ж.Вукашинович* (Крагуєвац, Сербія) – Б.Мільковича; *Й.Дзюба* (Гданськ, Польща) – М.Павича.

До сербського циклу тематично примикали виступи *Є.Пандуревич* (Баня Лука, Боснія і Герцеговина), яка присвятила свою доповідь особливостям південнослов'янської балади, та *М.Анджелкович* (Крагуєвац, Сербія), що розглянула апокриф про Асенету у контексті сербькослов'янської традиції.

Друге місце за кількістю присвячених доповідей посіла польська література та українсько-польські літературні взаємини – разом сім виступів. Розглянемо їх у хронологічному порядку. *О.Янішевський* (Київ) зробив цікаве порівняння дискурсів жінки у повістях В.Гонсьоровського “Нігілісти” та С.Ковалевської “Нігілістка”. *Я.Нахлік* (Львів) вдало співставив топос душі у поезії Б.Лесьмяна та П.Карманського. *О.Харлан* (Бердянськ) окреслила епічні виміри катастрофізму у творах У.Самчука “Волинь” та М.Домбровської “Ночі і дні”. Особливості авторської міфотворчості Т.Новака розкрила *І.Фрис* (Львів). Грунтовний нарис польського літературного життя радянського Львова (1939–1941 рр.) подала *Л.Петрухіна* (Львів). *О.Вознюк* (Львів) зуміла змалювати етнообраз України за поезіями Ю.Лободовського та есеями Є.Степовського. Цікаву спробу порівняти українські та польські сьогоденні літературні процеси зробив *О.Сливинський* (Львів), який розглянув джерела та метаморфози персоністичної поетики нью-йоркської школи польського “о’гаризму” та української поезії 2000-х років. Деякі з доповідей, присвячених українсько-польським контактам, перебувають десь на межі літератури, історії та політики.

Інші слов'янські літератури цього разу були представлені на колоквіумі значно скромніше. Дві доповіді стосувалися хорватської літератури. Спершу торкнемося дуже цікавого виступу *З.Бойович* (Белград, Сербія), яка зуміла віднайти “український простір” в епічному творі І.Гундуліча “Осман”, що свідчить про обізнаність тогочасних далматинських інтелектуалів з Україною, а українська дослідниця *С.Вівчар* (Львів) проаналізувала деякі хорватські фантастичні оповідання, зокрема постмодерного періоду. Словацька література відображена у доповіді львів'янки *Ю.Білас*, яка розглянула новели М.Кукучіна. Подібна картина склалась із болгарською літературою, якій також була присвячена лише одна доповідь – *В.Лавренов* (Чернівці) зупинився на характеристиці поезії І.Пейчева.

Найчисленнішою виявилася секція історії та культури. У її роботі взяло участь близько 30 чол. Доповіді, заслухані на трьох засіданнях, хоч і відзначалися великою різноманітністю, все ж розподілилися на кілька тематичних блоків. Один із них був присвячений впливу Колларової ідеї слов'янської єдності на національне відродження (доповіді *О.Варениці*, *І.Веремійчук* – Київ; *В.Паращича* – Харків). У ході їх обговорення відзначалось, що за тих умов ідея єднання мала важливе значення для утвердження

національної та культурної ідентичності слов'янства загалом та окремих слов'янських народів як складової і невід'ємної частини європейської спільноти.

Широко була представлена тематика, яка відображає взаємини України зі слов'янським світом на різних етапах історичного розвитку. Це доповіді *І.Штика* (Львів) про перебування болгар, насамперед духовних осіб, у тому числі й високого сану, на українських землях у XV–XVI ст. та *І.Смогоржевської* (Львів) про контакти князя К.Острозького зі слов'янськими культурними діячами. Питання українсько-польських стосунків розкриваються у доповідях *О.Юрейко* (“Головна руська рада в оцінці польської історіографії”) та *О.Рудої* (“Львівські польські історики кінця XIX–початку XX ст. про феномен українського козацтва”). Місце українського питання в ідеології польської правниці у 1918–1939 рр. ґрунтовно висвітлене у доповіді О.Юрчук.

Кілька рефератів стосувалося діяльності наукових установ та окремих науковців-славистів. Так, виникненню Національного інституту Осолінських присвятила свою доповідь *Г.Гошко* (Львів). Про широкі міжнародні контакти польських наукових історичних товариств Львова в останній чверті XIX–30-х роках XX ст. йшлося у доповіді *Р.Масика* (Львів). Внесок В.Качановського у дослідження давньослов'янської рукописної спадщини розглядався у доповіді *С.Мищука* (Житомир). *О.Файда* (Львів) проаналізував неопубліковану працю В.Бузескула “Візантологія і вивчення Слов'янського світу в Росії”.

Доволі широко у програмі колоквиуму була представлена російська тематика. Зокрема, *О.Цвіркун* (Одеса) висвітлив непримиренне суперництво між російським православним духівництвом, яке діяло за підтримки державної влади, і польськими католиками за духовний вплив на українське населення Холмщини та Підляшшя у другій половині XIX ст. Правове становище примусових біженців з Царства Польського та Східної Галичини у Російській імперії в роки Першої світової війни розглядала *Т.Лихачова* (Харків). В обидвох доповідях наводився новий або маловідомий фактичний матеріал, який свідчить про імперський характер російської політики щодо населення західноукраїнських земель. Цікавий матеріал про висвітлення іспанською пресою останньої третини XIX ст. внутрішнього стану та зовнішньої політики Росії використано і в доповіді *Б.Чуми* (Львів). Російська проблематика знайшла продовження у виступі *Л.Запкільняка* (Львів), який глибоко проаналізував характер сучасних дискусій навколо проблем історії українсько-російських взаємин, що, на жаль, не відзначаються належним взаєморозумінням. *В.Банах* (Львів) розглянув процес еволюції російської ліберальної думки 1990-х років, вказавши на її поступовий відхід від її ідейних витоків.

На колоквиумі були розглянуті окремі теми, що стосувалися важливих моментів політичної історії й інших слов'янських країн. Так, *Ю.Герасимчук* (Дніпропетровськ) зупинилася на ролі монархії як формуючого чинника політичного життя Болгарії у період між двома світовими війнами. Про питання громадянської свободи у суспільно-політичних процесах Чехословаччини 1988–1989 рр. говорилося у доповіді *А.Слесаренка* (Рівне). Об'єктом розгляду *М.Нагірного* (Нововолинськ) була діяльність Кризового штабу Союзу русинів та українців Хорватії під час хорватсько-сербської війни (перша половина 90-х років XX ст.) Доповідач зазначив, що русини-українці, як національна меншина, що зазнала репресій з боку сербів, у цьому конфлікті були союзником хорватів.

Дві доповіді мали народознавчий характер. Перша з них була присвячена соціалізації поколінь у минулому і сьогодні (за матеріалами болгарських сіл на південному заході України). Її виголосив етнолог *О.Ганчев* (Одеса). У другій доповіді, з якою виступила *Р.Вишкевіч-Максімов* (Сопот, Польща) розглядалися особливості

культурних інтерференцій в українських національних спільнотах Польщі та сербського автономного краю Воєводина впродовж останніх двох–трьох десятиліть.

Невеликий блок доповідей стосувався історико-культурної проблематики. Так, *С.Кость* (Львів) охарактеризувала нариси К.Запа “Шляхи і подорожі по Галицькій землі”, які є важливим джерелом досліджень з української етнографії. А *К.Бородін* (Львів) зосередилась на рецепції східнослов'янськими науковцями українських пісень, зібраних Вацлавом з Олеська. Про диригентську діяльність українського музиканта П.Маценка у Болгарії та Чехії мова йшла у доповіді *Н.Кончак* (Львів). Члени секції з великим зацікавленням вислуховували усі доповіді і висловлювали з їх приводу свої зауваження і побажання.

Яскравою сторінкою цьогорічного колоквіуму було міждисциплінарне тематичне засідання “Львів в українсько-болгарських взаєминах”, присвячене 30-річчю запровадження болгарської філології у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Було заслухано вісім доповідей. Про основні етапи та найяскравіші епізоди взаємин Львова з Болгарією розповів *В.Чорній* (Львів). Детальну картину громадсько-політичних та культурних контактів Львова з Болгарією у другій половині XIX–на початку XX ст. розкрила у своїй доповіді *Т.Полещук* (Львів). Про літературознавчу болгаристику у Львові йшлося у доповіді *Н.Григораши* (Львів), яка при цій нагоді влаштувала презентацію своєї монографії “Украинската литературоведческа българистика от XIX и средата на XX век”, опубліковану видавництвом Великотирновського університету імені святих Кирила і Мефодія (Болгарія). Високу оцінку внеску львівських перекладачів у популяризацію болгарської літератури в Україні дав *О.Сливинський* (Львів). *Н.Миськів* (Львів) поділилась власним досвідом перекладу українською мовою роману болгарського письменника Е.Андреєва “Скляна ріка”. Цикл доповідей про розвиток болгаристичних студій у Львові завершився рефератом *О.Сороки* (Львів), яка охарактеризувала здобутки львівських учених у галузі болгарського мовознавства.

На цьому тлі переконливо прозвучала ювілейна доповідь завідувачки кафедрою слов'янської філології *Н.Лобур*, яка детально охарактеризувала 30-річний період існування у Львівському національному університеті імені Івана Франка спеціальності “Болгарська мова і література”. Своїми спогадами про підготовку болгаристів у Львові поділилась колишній лектор болгарської мови, доцент Великотирновського університету імені святих Кирила і Мефодія *Л.Стоїчкова*. Вона також вручила керівникові кафедри слов'янської філології вітальну адресу від ректора цього університету *П.Легкоступа*. Учасників ювілейного засідання тепло привітали *О.Ганчев* – від Одеського наукового товариства болгаристів та *О.Бурило-Велчева* – від Болгарського культурно-освітнього клубу “Трендафіл” Тернопільської області. Приємне враження на присутніх справили болгарські вірші та народні пісні, які прозвучали у виконанні студентів-болгаристів ЛНУ ім. І.Франка.

На завершення відбулося друге пленарне засідання, на якому розглядалися питання історії славістики та підбивалися підсумки роботи колоквіуму. Розпочалося воно з доповіді *В.Чорнія*, присвяченої 20-річчю Інституту славістики ЛНУ ім. І.Франка, що є організатором міжнародних зустрічей славистів, відомих під назвою МСК (Міжнародний славистичний колоквіум). Дві доповіді – *І.Федорів* (Тернопіль) та *І.Галенко* (Львів) – були присвячені відомим ученим-славістам М.Кордубі та Я.Янову. Про славістику у вищих навчальних закладах Литви розповіла *А.Васіляускає* (Шауляй, Литва).

Після доповідей були заслухані звіти керівників секцій, які загалом позитивно оцінили проведену впродовж двох днів роботу, водночас вони висловили побажання,

спрямовані на урізноманітнення форм проведення колоквіуму. Зокрема, було запропоновано поряд із пленарними та секційними засіданнями, які відзначаються різноманіттям тематики, проводити також вузькі бесіди, присвячені окремим важливим проблемам славістики, а також презентації, круглі столі, книжкові та мистецькі виставки.

Володимир ЧОРНИЙ